

Nr 121.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående livränta m. m.
åt gårdsägaren J. N. Gustafsson i Östersund och hans
hustru; given Stockholms slott den 14 februari 1920.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att dels begravningshjälp å 240 kronor och dels årlig livränta från och med den 1 oktober 1917 å 600 kronor må till observatorn Manne Hoffings föräldrar gårdsägaren Isak Nikolaus Gustafsson i Östersund och dennes hustru Anna Persson jämlikt bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete utgå av förslagsanslaget till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
februari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
Observatorn vid det med statsmedel understödda meteorologiska
observatoriet i Pärtetjåkko, filosofie magistern Per Johan Emanuel Hof-
ling omkom under en snöstorm mellan den 25 och 27 september 1917,
då han var på väg från Pårek till observatoriet med proviant för sig
och sin assistent.

Hoflings fader, gårdsägaren Isak Nikolaus Gustafsson i stadsdelen
Odenslund i Östersund, har uti en den 9 november 1918 gjord fram-
ställning hos Kungl. Maj:t anhållit om ersättning av statsmedel dels för
Hoflings av Gustafsson påkostade studier med tillhoppa 11,994 kronor
60 öre, dels ock för två av Gustafsson företagna resor till Pärtefjällen
för forskning efter sonens lik med 1,245 kronor 50 öre samt därjämte
hemställt om statsbidrag med skäligt belopp för fortsättande av sist-
nämnda efterforskning.

Vid ansökningen hava fogats dels ett av landshövdingen i Jämtlands län Johan Widén utfärdat intyg, att Gustafsson vore i behov av ekonomisk hjälp särskilt med hänsyn till de uppoffringar, han fått göra för sin bemälda son både före och efter dennes bortgång, varför Gustafssons ifrågavarande framställning på det varmaste tillstyrktes, dels ett av landstingsmannen, f. d. ordföranden i Odenslunds municipalnämnd O. V. Fladvad utfärdat intyg, att Gustafsson icke vore ägare till kapital eller annan tillgång än en lägenhet i Östersund, dels ett taxeringsbevis, enligt vilket lägenheten för år 1918 åsatts ett taxeringsvärde av 20,000 kronor, dels ock avskrift av vederbörande landsfiskals protokoll över undersökning rörande Hoflings förolyckande.

Till följd av remiss hava ledamöterna av den euskilda vetenskapliga kommission, som omhänderhaft de meteorologiska observationerna å Pärtetjäkko, professorerna Nils Ekholm och Filip Åkerblom avgivit utlåtande den 19 mars 1919 och därvid överlämnat särskilt yttrande av den tredje ledamoten i kommissionen, professorn Axel Hamberg samt av Hamberg gjorda anmärkningar till ovannämnda undersökningsprotokoll. I sitt utlåtande har kommissionen, under förmälan att Hofling med stor plikttrohet och skicklighet skött sin tjänst, tillstyrkt Gustafssons framställning om ersättning för hans utgifter för sonen.

Professor Hamberg har i sitt yttrande föreslagit, att understöd av statsmedel till ett belopp av 5,000 kronor i ett för allt måtte tilldelas Gustafsson såsom ersättning för den förlust, denne åsamkats genom borgensförbindelser för Hoflings skulder.

Efter remiss har statskontoret avgivit utlåtande i ärendet den 10 december 1919 och därvid överlämnat yttranden av länsstyrelsen i Jämtlands län och magistraten i Östersund ävensom av stadsfiskalen i nämnda stad verkställd utredning rörande Gustafssons personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Länsstyrelsen och magistraten hava föreslagit, att gottgörelse måtte beredas Gustafsson för utgifterna för efterforskandet av sonens kvarlevor samt att ersättning med skäligt belopp för hans kostnader för Hoflings studier måtte utgå i form av livränta och till beloppet bestämmas i enlighet med grunderna till lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

Stadsfiskalen har till sin utredning fogat ett åldersbetyg, utvisande att Gustafsson är född den 11 februari 1858 och att hans hustru Anna Persson är född den 10 juli 1856. Makarna hava två döttrar, den ena, vilken är sjuklig, är lärarinna vid Tärna folkhögskola, och den andra är anställd i affär i Östersund. Stadsfiskalen har vidare upplyst, att

Gustafsson år 1918 sålt ett honom förut tillhörigt hemman i Odensala socken och därvid erhållit kontant 11,000 kronor, som åtgått till betalning av Hoflings skulder och andra med sonens förolyckande förenade kostnader; att Gustafssons ovan omförmälda lägenhet i Odenslund är in-tecknad för 16,000 kronor; att han dessutom äger ett utom stadsplanen beläget obebyggt jordområde, vilket är taxerat till 7,000 kronor och icke besvärat av några in-teckningar samt utarrenderat för 650 kronor per år, ävensom att Hofling varit livförsäkrad för 5,000 kronor, vilket belopp utbetalts av vederbörande bolag. Makarna Gustafsson kunna på grund av hög ålder och sjuklighet icke genom arbete förvärva medel till sitt uppehälle.

Statskontoret har i sitt utlåtande anfört följande:

»Statskontoret tillåter sig till en början erinra, att Kungl. Maj:t vid några föregående tillfällen av riksdagen utverkat pension åt personer, som icke varit direkt statsanställda, men till vilkas avlöning bidrag utgått av statsmedel. Så till exempel utverkades av 1915 års riksdag en pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 300 kronor årligen åt extra polismannen K. G. W. Särenholm, vilken med bidrag till avlöningen av statsmedel varit anställd såsom biträde åt kronobetjäningen vid upprätthållande av ordningen vid lastageplatsen Bergkvara och under tjänstutövning så misshandlats, att han blivit urständsat till tjänstgörasåsom polisman. Vid sådant förhållande och då sökandens son omkommit under anställning såsom observator vid det meteorologiska observatoriet å Pärtetjåkko, till vilket understöd sedan många år tillbaka utgår av statsmedel, torde det icke få anses otänkbart, att statsverket skulle vilja lämna den omkomnes föräldrar någon ersättning för de stora ekonomiska uppoffringar de otvivelaktigt haft för sonens uppfostran och vetenskapliga studier; detta så mycket mer som sökandens ekonomiska ställning avsevärt försvagats genom de utgifter han haft för sonen och han icke torde hava någon hjälp på ålderdomen att vänta av sina återstående barn, två döttrar.

En sådan ersättning av statsmedel torde dock icke böra erhålla formen av kapitalutbetalning en gång för alla såsom sökanden tänkt sig utan borde väl fastmer, i likhet med den av 1918 års riksdag medgivna ersättning för liknande kostnader åt föräldrarna till den vid flygolycka omkomne löjtnanten J. G. Torslow, erhålla formen av ett årligt understöd att utgå under sökandens och hans hustrus återstående livstid.

I enlighet med i ärendet framställt förslag anser statskontoret, att det understöd, som kan komma att av riksdagen utverkas, bör till beloppet bestämmas i enlighet med föreskrifterna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och torde understödet böra utgå från och med månaden näst efter olycksfallet, eller sålunda från och med den 1 oktober 1917.

Beviljande av ersättning för de resor sökanden företagit för efterforskaende av sonens lik anser sig statskontoret icke kunna tillstyrka, då kostnaden för dessa resor, som väl närmast torde hava föranletts av yppad svårighet att utfå den å sonens liv tagna försäkringen, torde få anses gäldad av den sedermera utbekomna försäkringssumman.»

Sedermera har landshövdingen Widén med eget yttrande den 31 december 1919 till mig överlämnat en skrift i ärendet från Gustafsson, i vilken skrift denne med anledning av statskontorets utlåtande framhållit, att ett årligt understöd under hans och hans hustrus återstående livstid skulle för honom ställa sig ofördelaktigare än om han finge ett belopp en gång för alla, enär han genom sistnämnda form av ersättning skulle kunna avbetala en del av den i hans lägenhet in-tecknade gälden och på så sätt stärka sin genom utgifterna för sonen försvagade ekonomiska ställning, samt att han vidtagit sina resor till Pårtetjäkko för att intressera vederbörande myndigheter och orsbefolkningen för efterforskningar efter Hoflings lik men icke för att skaffa bevis om dennes död för utfående av livförsäkringssumman, enär denna summa utan villkor om dylikt bevis utbetalats till Gustafsson redan före Gustafssons första resa till Pårtetjäkko.

Landshövdingen Widén har i sitt yttrande vitsordat riktigheten av Gustafssons uppgifter och hemställt, att denne måtte såsom statsunderstöd tilldelas ett belopp en gång för alla och att därvid måtte tagas hänsyn till Gustafssons utgifter för efterforskningarna efter sonens lik. Såsom stöd för denna hemställan har landshövding Widén anfört följande:

»Gustafsson ägde för åtskilliga år sedan ett hemman i Odensala bredvid Östersund. Skuldsättning å detsamma, som till en stor del lärer berott på hans kostnader för sonens studier, föranledde honom att sälja det. Därvid förbehöll han sig en del av hemmanet, som var belägen i Odenslunds dåvarande municipalsamhälle och som delvis upptogs av en bostadslägenhet, som Gustafsson nu bebor och till någon del har uthyrd. Sonens död grep fadern djupt, men än mera modern och en dotter, vilka båda alltsedan varit sjukliga och tidvis måst bekostas läkarvård och vistelse vid brunnsort för nervlidande. Fadern fick visserligen lyfta en livförsäkring efter sonen enligt uppgift å 5,000 kronor; men denna åtgick och räckte ej ens till att betala sonens skulder, för vilka fadern stod i ansvar; en del sådana äro ännu obetalda och fadern har att utgöra räntor därå. Å livförsäkringen har premieinbetalningen för övrigt hela tiden utgjorts av fadern.

Med hänsyn till denna faderns ekonomiska ställning är det enligt min mening lämpligaste sättet att verkligen hjälpa honom, att han får ett kontant belopp, som kan användas till avbetalning å hans skulder, vilka till stor del uppkommit just för sonen, samt därigenom sätta honom och hans hustru i tillfälle att mera bekymmerfritt behålla gården och den bostad de där inneha.»

Vidare har riks-försäkringsanstalten den 22 januari 1920 avgivit utlåtande i ärendet och därvid fogat en från professor Hamberg införskaffad utredning rörande Hoflings avlöningsförmåner, utvisande att dessa under ett år, räknat tillbaka från tiden för förolyckandet, utgjort 2,563 kronor 25 öre.

I sitt utlåtande har riksförsäkringsanstalten anfört följande:

»Riksförsäkringsanstalten anser sig böra yttra sig endast beträffande arbeta och storleken av den ersättning, som skulle hava utgått uti förevarande fall, för såvitt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete varit därå tillämplig.

Jämlikt 7 § i anförda lag, vilken trätt i kraft den 1 januari 1918, skall, då inträffat olycksfall medfört den skadades död, i ersättning utgå begravningshjälp med i regel en tiondel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, varjämte den avlidnes föräldrar äga att, därest de varit av dennes arbete huvudsakligen beroende och annan till livränta berättigad ej finnes, gemensamt komma i åtnjutande av dylik ränta å ett årligt belopp motsvarande en fjärdedel av nämnda arbetsförtjänst.

Enligt 9 § i lagen, sådan nämnda paragraf ursprungligen lydde, utgör den årliga arbetsförtjänst, som i 7 § omförmäles, i regel hela den avlöning, som den skadade under ett år, räknat tillbaka från olycksfallet, åtnjutit av arbetsgivaren i den verksamhet, i vilken olycksfallet inträffat, dock att, därest den sålunda bestämda arbetsförtjänsten skulle överstiga 1,800 kronor, det överskjutande beloppet icke tages i beräkning. Genom lag den 19 juni 1919 om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, vilken trätt i kraft den 1 januari 1920, har maximigränsen för den årliga arbetsförtjänsten blivit höjd till 2,400 kronor.

Med anledning härav får riksförsäkringsanstalten avgiva det utlåtandet att, därest lagen om försäkring för olycksfall i arbete ägt tillämplighet å förevarande fall, skulle i ersättning hava utgått begravningshjälp med 180 kronor eller, med tillämpning av ovanberörda lag den 19 juni 1919, med 240 kronor, varjämte Hoflings föräldrar, under förutsättning att de varit av dennes arbete huvudsakligen beroende, skulle gemensamt kommit i åtnjutande av en årlig livränta å 450 kronor eller, jämlikt nyssnämnda lag, å 600 kronor. Tillika får riksförsäkringsanstalten meddela, att sagda livräntor, därest de skulle utgått från tiden för Hoflings död, vid sagda tid skulle motsvarat ett kapitalvärde av respektive 6,430 kronor och 8,580 kronor.»

Departements-
chefen.

Jag torde först få erinra, att sedan under några år anslag under åttonde huvudtiteln anvisats av riksdagen för fullföljande av professor Axel Hambergs vetenskapliga undersökningar av en del av Lule lappmarks fjällområde, riksdagen för fortsättande av de med dessa undersökningar sammanhängande meteorologiska observationerna å Pärtetjåkko beviljat anslag under åttonde huvudtiteln för åren 1917 och 1918, varefter under nionde huvudtiteln anslag anvisats till samma ändamål och för observationernas bearbetande. Till följd av svårigheter att få observatorsplatsen besatt måste verksamheten nedläggas den 15 september 1918. Till dessa svårigheter torde Hoflings förolyckande bidragit.

Ifrågavarande observationer hava icke skett för statens räkning utan genom en enskild kommission av tre vetenskapsmän, av vilka bemälde Hamberg haft den direkta ledningen av observatoriet å Pärte-

tjåkko och arbetena därstädes. Någon statlig kontroll över anordningarna vid observationsplatsen eller arbetena i övrigt har icke funnits.

Vid dessa förhållanden föreligger påtagligen i nu förevarande fall lika litet någon skyldighet för statsverket att lämna understöd som vid olyckshändelser i annan verksamhet, till vilken statsbidrag anvisats.

Att jag likväl finner mig böra tillstyrka, att dylikt understöd nu medges, beror på de särskilda förhållanden, som härvidlag föreligga. Observatoriet å Pärtetjåkko är beläget 1,830 meter över havet, 3 mil norr om Kvikkjokk och 1 ¼ mil från den 1,130 meter lägre belägna proviantstationen Pårek. Personalen å observatoriet utgjordes av Hofling och en assistent. Såsom hantlangare tjänstgjorde en person från Kvikkjokk, vilken skulle ett par gånger i veckan ditföra proviant och andra förnödenheter. Denne slutade härmed i mitten av september 1917 och någon ny kunde ej genast anskaffas, varför de bägge unga vetenskapsmännen voro hänvisade till sig själva. Då provianten började taga slut, begav sig Hofling den 22 september i väg till Pårek och kom också dit dagen därpå, men då han den 25 skulle återvända med de hämtade förråden om 12 å 15 kilograms tyngd, dukade han under för en våldsam snöstorm. Hans krafter voro vid tillfället nedsatta genom sjukdom. Oaktat efterforskningar igångsattes, så snart hans försvinnande konstaterats, ledde de ej till något resultat till följd av de förändringar i naturen, som uppkommit genom stormen och nyfallen snö.

Hofling har alltså omkommit under omständigheter, direkt förbundna med uppfyllandet av den vetenskapliga verksamhet han åtagit sig i denna avlägsna fjälltrakt.

Under dessa förhållanden och då handlingarna utvisa, att Hoflings fader genom de för hans förhållanden betydande belopp han utgivit för sonens utbildning och genom inlösandet av sonens skulder, för vilka han varit i borgen, samt genom andra av sonens förolyckande orsakade utgifter råkat i en ekonomisk belägenhet, som med särskild hänsyn till hans och hans hustrus ålder torde få anses vara ganska bekymmersam, anser jag visst statsunderstöd böra beredas honom.

Att lämna detta understöd i form av ett kapital på en gång kan jag icke tillstyrka, utan anser det böra utgå i anslutning till bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete i form av livränta till Hoflings föräldrar jämte begravningshjälp. I avseende å beloppen finner jag mig böra förorda, att de bestämmas till de högre belopp, som grunda sig på lagen den 19 juni 1919, och som riksförsäkringsanstalten angivit.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att dels begravningshjälp å 240 kronor och dels årlig livränta från och med den 1 oktober 1917 å 600 kronor må till observatorn Manne Hoflings föräldrar gårdsägaren Isak Nikolaus Gustafsson i Östersund och dennes hustru Anna Persson jämlikt bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete utgå av förslagsanslaget till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet avlätas till riksdagen av den lydelse, bil. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.